

Vy av sydvästra delen av Partenon från takterrassen på Svenska institutet i Aten.

Partenonfrisen, som var ungefär 160 meter lång och 1 meter hög, löpte runt templets inre cella. Här en detalj som visar ryttargrupp i festtåget till Pallas Atenas ära.

Ett hörn av det östra gavelfältet. Det bärs upp av arkitraven med triglyfer och figurprydda metoper. Sammanlagt 96 metoper var skulpterade runt byggnaden (på nordsidan strider mellan greker och trojaner). En teckning från år 1674 visar att östra gavelfältet föreställde Atenas födelse med Zeus på en tron i centrum och till höger om honom Atena, som nyss fötts ur hans huvud. Man såg också Hefaistos som ilade bort med sin slägga i handen.

Närbild av den yttersta delen av gavelfältet.

2.6 Den klassiska tiden 480-323 f.Kr.

Aten blev som ledare av attiska sjöförbundet en mycket mäktig stat i Hellas. Men även Sparta gjorde anspråk på hegemonien över Grekland, vilket åstadkom spänningar mellan dessa två stater.

Från ca 460 till 429 f.Kr. är *Perikles* den ledande politikern i Aten. Atenarna når ca 450 f.Kr. en uppgörelse med perserna, varefter perserna erkänner de joniska koloniernas självständighet i Mindre Asien. Atens förbindelse med havet säkras genom att staden förbinds med hamnstaden Piraeus genom de s.k. långa murarna och några år senare sluts fred med Sparta.

På Akropolis uppförs flera tempel, av vilka *Partenon* är det förnämsta. Runt templet inre cella löper en fris, som föreställer det festtåg, som atenarna vart fjärde år anordnar till Pallas Atenas ära. I templet står gudinnans bild i guld och elfenben, ett verk av *Fidias*.

På Dionysosteatern, som är inhuggen i Akropolis sydsluttning, uppförs under detta århundrade skådespel av *Aiskylos* (t.ex. Agamemnon, Perserna), *Sofokles* (t.ex. Antigone, Kung Oidipus) och *Euripides* (t.ex. Medea, Backanterna). Den främste komedidiktaren är *Aristofanes* (t.ex. Grodorna, Lysistrate). Aten blir ett kulturellt centrum, dit många filosofer (t.ex. *Sokrates*, sofister, *Platon*), historiker (*Herodotos* och *Tukydid*) och läkare (t.ex. *Hippokrates*) söker sig. Bland bildhuggare kan nämnas *Polykleitos* med sin spjutbärare, som ansågs ha fått den manliga kroppens idealiska mått (kánon), och *Myron* med sin diskuskastare, där intresset är samlat kring själva rörelsen.

De grekiska stater, som inte tillhörde Atens sjöförbund, såg med oro hur Atens makt växte. De var rädda för att komma i samma beroendeställning som Atens bundsförvanter, dvs tvingas att betala förbundsskatt. Därför slöt sig många till Sparta. Till slut utmynnade detta i ett öppet krig år 431 f.Kr. mellan Aten och Sparta och deras förbundna. Denna kamp, som i historien går under namnet det *peloponnesiska kriget*, blev långvarigt. Kriget beskrivs i *Tukydid*s historia (känt är *Perikles* tal över de stupade, bok II:34 ff.). År 430 härjade pesten i Aten. *Perikles* själv smittades och dog år 429. Först sedan Sparta

skaffat sig en flotta och besekrat den atenska, var kriget avgjort. År 404 tvingades Aten att sluta fred, att utlämna hela sin flotta och att upplösa attiska sjöförbundet. Atens stormaktstid var nu förbi.

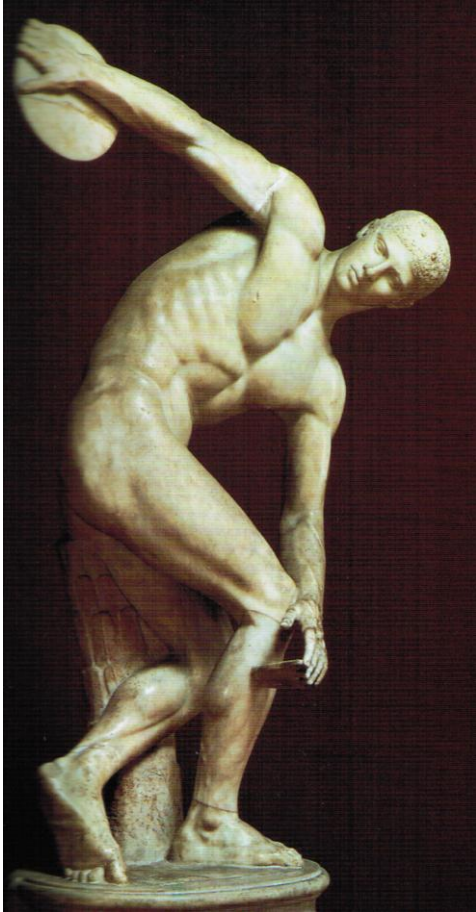
I mitten av 300-talet fick Makedonien en duglig och kraftfull regent i *Filip II*. Denne satte som sitt mål att ena det splittrade Grekland och göra sig själv till ledare. Den atenske talaren *Demostenes*, som fruktade ett makedoniskt förmyndarskap, vände sig mot kungen i ett antal tal (*de s.k. filippiska talen*). Till slut lyckades Demostenes organisera ett förbund av stater mot Filip, men i det krig, som utbröt, blev grekerna i grund besegrade vid Kaironeia år 338 f.Kr.

Filip, som ville samla Greklands krafter till ett krig mot perserna för att undantränga dem från Egeiska havet, behandlade sina motståndare med mildhet. På en kongress beslöt grekerna också att bilda ett militärförbund under Makedoniens ledning, riktat mot perserna. Medan Filip var sysselsatt med förberedelserna för kriget, blev han mördad år 336.

Filips son *Alexander den store* erövrade omkring år 330 *perserriket*, gick över Indus och skapade ett grekiskt världsvälde i Främre Orienten. Han grundade bl.a. staden Alexandria. Han dog emellertid år 323 f. Kr. i Babylon vid endast 32 års ålder.

Spjutbäraren. Marmorkopia av Polykleitos original. Ca 450 f.Kr.

Diskuskastaren. Marmorkopia av Myrons bronsoriginal. Ca 450 f.Kr.

2.7 Tematisk aorist och dess infinitiv *i aktivum och medium*

I huvudsatser motsvarar *aorist indikativ* franskans *passé simple* eller latinets historiska perfekt, som översätts med svenskt imperfekt (jfr latinets *Veni, vidi, vici* 'Jag kom, jag såg, jag segrade'). Aoristen används för att beteckna inträdande handling i förflutna tid, ett konstaterande att något inträffade (aoristisk aspekt).

Aorist bildas ofta med ett sigma fogat till stammen. Den aoristtypen behandlar vi emellertid först på s. 96. I stället börjar vi med den s.k. tematiska aoristen, som har *förändrad verbstam och temavokal*. Denna tågordning i studierna föranleds av att den tematiska aoristen erbjuder likhet med presenssystemet ifråga om personsuffix och temavokal. Den tematiska aoristen kan f. ö. beträffande förändringen av verbstammen jämföras med de moderna språkens starka verb: *springa, sprang, sprungit, write, wrote, written, rufen, rief, gerufen* etc. (vokalväxlingen kallas avljud).

Personändelserna för tematisk aorist aktivum är desamma som för imperfekt aktivum. Nedan redovisas såväl imperfekt som *tematisk aorist*, den senare med *förändrad verbstam*:

Imperfekt: augment + presensstam φευγ- 'vara stadd på flykt'	Aorist: augment + aoriststam φυγ- 'ta till flykten'
ἔ-φευγ-ον jag var stadd på flykt	ἔ-φυγ-ον jag tog till flykten
ἔ-φευγ-ες du var stadd på flykt	ἔ-φυγ-ες du tog till flykten
ἔ-φευγ-ε han. var stadd på flykt	ἔ-φυγ-ε han tog till flykten
ἔ-φεύγ-ομεν vi var stadda på flykt	ἔ-φύγ-ομεν vi tog till flykten
ἔ-φεύγ-ετε ni var stadda på flykt	ἔ-φύγ-ετε ni tog till flykten
ἔ-φευγ-ον de var stadda på flykt	ἔ-φυγ-ον de tog till flykten

Den *tematiska aoristens infinitiv aktivum* av verbet i fråga heter **φυγ-εῖν** 'ta till flykten', att jämföra med *presens infinitiv aktivum* **φεύγ-ειν** 'vara stadd på flykt'.

Ett likartat exempel på förändrad stamform jämfört med verbets presensstam är den tematiska aoristen **ἔ-λιπ-ον** 'jag lämnade' (jfr presensstammen **λείπ-ω** 'jag lämnar').

Imperfekt medium-passivum och *tematisk aorist medium av* **λείπω** har samma personsuffix (-**μην**, -**σο**, -**το**, -**μεθα**, -**σθε**, -**ντο**). Du bör nu lära in samtliga personändelser enligt nedan:

Imperfekt: augment + presensstam λείπ- 'jag lämnade (mig)/ lämnades'	Aorist: augment + aoriststam λίπ- (aoristisk aspekt) 'jag lämnade (mig)
ἔ-λείπ-όμεν	ἔ-λίπ-όμεν
ἔ-λείπ-ου <-ε-σο*	ἔ-λίπ-ου <-ε-σο*
ἔ-λείπ-ετο	ἔ-λίπ-ετο
ἔ-λείπ-όμεθα	ἔ-λίπ-όμεθα
ἔ-λείπ-εσθε	ἔ-λίπ-εσθε
ἔ-λείπ-οντο	ἔ-λίπ-οντο

* σ faller bort, ε och ο kontraheras med resultatet ου .

Aoristens infinitiv medium heter **λίπ-έσθαι**, att jämföra med *presens infinitiv medium-passivum* **λείπ-εσθαι**. Det är vidare bara aorist indikativ som har augment, däremot inte aorist infinitiv, imperativ eller particip (dessa former behandlas längre fram).

Uppgift 4

Läs den grekiska texten högt och översätt sedan!

- 1 Ὁ στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων ἐν τῇ χώρᾳ τῶν ἐχθρῶν ἦν καὶ μετ' αὐτοῦ οἱ ὀπλίται.
 - 2 Ὅτε δὲ ἐνταῦθα ἦσαν, οἱ ἐχθροὶ αὐτοὺς εἶδον καὶ κραυγῇ ἐπὶ τὸν στρατηγὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ ἦλθον.
 - 3 Ὁ δὲ στρατηγὸς καὶ οἱ ὀπλίται αὐτοῦ τὰ ὄπλα ἔλαβον.
 - 4 Ἡ μὲν μάχη δι' ὅλης τῆς ἡμέρας χαλεπὴ ἦν ἀλλὰ οἱ ἐχθροὶ ἔφυγον καὶ τὰ ὄπλα ἔλιπον.
 - 5 Ἐτυχε δὲ τῆς νίκης ἡ στρατιὰ τῶν Ἀθηναίων.
-

- 1 **στρατηγός**, οὐ, ὁ fältherre - **Ἀθηναίος**, ου, ὁ atenare
χώρα, ας, ἡ land - **ἐχθρός**, οὐ, ὁ fiende - **μετά** *prep. m. gen.* tillsammans med; **μετ'** (=elision av **α** framför vokal)
ὀπλίτης, ου, ὁ soldat, hoplit
- 2 **ὄτε** *tidskonjunktion* då - **ἐνταῦθα** där - **εἶδον** *tematisk aorist* av ὀράω 'jag ser' (aoristen får en ny stam, jfr eng. *go, went*)
κραυγή, ἦς, ἡ skrik; **κραυγῇ** *dat.instr.* med rop - **ἐπὶ** *prep. m. ack.* till, mot - **ἦλθον** *tematisk aorist* av ἔρχομαι jag kommer
- 3 **ὄπλον**, ου, τό (oftast i plur.) vapen - **ἔλαβον** *tematisk aorist* av λαμβάνω jag tager
- 4 **μὲν** behöver här inte översättas - **μάχη**, ης, ἡ strid - **διὰ** *prep. m. gen.* genom, här 'under' - **ὄλος**, η, ον hel - **ἡμέρα**, ας, ἡ dag - **χαλεπός**, ἦ, ὄν svår, häftig - **ἀλλά** men
- 5 **ἔτυχον** *tematisk aorist* av τυγχάνω jag får på min lott, jag uppnår, *m. gen.* - **στρατιὰ**, ᾶς, ἡ krigshär

2.8 Μέγας 'stor'. Πολύς 'mycken'

Dessa adjektiv har i singularis maskulinum och neutrum, nominativ och ackusativ ('de fyra hörnen' i tablån) en *kortare* stam än de övriga formerna på **μεγάλ-** och **πολλ-** (som böjs som **καλός, ή, όν**):

	Maskulinum	Femininum	Neutrum
Singularis			
N.	μέγας/πολύς	μεγάλη/πολλή	μέγα/πολύ
G.	μεγάλου/πολλοῦ	μεγάλης/πολλῆς	μεγάλου/πολλοῦ
D.	μεγάλῳ/πολλῷ	μεγάλῃ/πολλῇ	μεγάλῳ/πολλῷ
A.	μέγαν/πολύν	μεγάλην/πολλήν	μέγα/πολύ
Pluralis			
N.	μεγάλοι/πολλοί	μεγάλαι/πολλαί	μεγάλα/πολλά
G.	μεγάλων/πολλῶν	μεγάλων/πολλῶν	μεγάλων/πολλῶν
D.	μεγάλοις/πολλοῖς	μεγάλαις/πολλαῖς	μεγάλοις/πολλοῖς
A.	μεγάλους/πολλούς	μεγάλας/πολλάς	μεγάλα/πολλά

Uppgift 5

1 'Απ' ἐχθρῶν πολλὰ μανθάνουσιν οἱ σοφοί. (ordspråk)

2 Μέγα βιβλίον, μέγα κακόν.

1 **ἀπ'** (elision av **ο** framför vokal) = **ἀπό** *prep. m. gen.* 'från, av'
ἐχθρός, ἐχθροῦ, ὁ ovän - **μανθάνω** jag lär mig
σοφός, οῦ, ὁ vis person, klok person

2 Efter Kallímakos, känd för sina korta epigram ca 300-250 f.Kr.

Märk megaton, megawatt, megahertz etc., där **μέγα** avser 6 nollor (en miljon)!

2.9 Instrumental dativ

Observera att dativ används även för att beteckna *medlet*:

ὄρω τοῖς ὀφθαλμοῖς 'jag ser med ögonen'
(**ὀφθαλμός, οῦ, ὁ** öga).

forts. STEG 2 c